

13.6.2022

EOAK/3644/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Burrell

LAUSUNTO KUULEMISTILAISUUDESTA 15.6.2022 HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA LAIKSI SUKUPUOLEN VAHVISTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA: MUUTOKSET VANKEUSLAKIIN, TUTKINTAVANKEUSLAKIIN JA RIKOSLAKIIN

Sosiaali- ja terveysministeriö on kutsunut eduskunnan oikeusasiamiehen kuultavaksi 15.6.2022 järjestämässään kuulemistilaisuudessa, joka koskee sukupuolen vahvistamista koskevan lain säätämisen yhteydessä ehdotettavia muutoksia vankeuslakiin, tutkintavankeuslakiin ja rikoslakiin.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen päättämän ratkaisijoiden työnjaon mukaan ratkaistavakseni kuuluvat asiat, jotka koskevat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Esitän kirjallisena lausuntonani seuraavaa.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan vankeuslakiin (767/2005) ja tutkintavankeuslakiin (768/2005) lisättäväksi säännöstä, jonka perusteella sukupuolen mukaan vankilan asuinosa-alueelle sijoittamisesta voitaisiin poiketa sukupuolensa vahvistaneen vangin tai tutkintavangin osalta, jos se on välttämätöntä hänen itsensä tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Poikettaessa henkilön itse ilmoittamasta ja kokemasta sukupuolesta puututaan perustuslaissa säädettyyn henkilökohtaiseen vapauteen sisältyvän tahdonvapauden ja itsemääräämisoikeuden ydinalueelle. Katson että tällaisen puuttumisen ei tulisi olla mahdollista kuin erittäin painavilla, konkreettisilla ja yksittäistapauksellisilla perusteilla. Puuttumisen tulee myös olla viimesijainen keino turvallisuuden takaamiseksi vankilassa, elleivät muut osastosijoittelun ja valvonnan keinot ole riittävän tehokkaita.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lisäystä vain säännöksiin, jotka koskevat vangin ja tutkintavangin sijoittamista vankilan asunto-osa-alueelle. Samoilla perusteilla, joilla mainittua lisäystä ehdotetaan, on käsitykseni mukaan tarpeen tehdä vastaava lisäys myös vankilaan sijoittamista sekä vangin tai tutkintavangin siirtämistä koskeviin säännöksiin.

Lainkohdat, joihin lisäystä nyt esitetään, koskevat tilannetta, jossa vanki tai tutkintavanki on jo sijoitettuna vankilaan ja jossa hän on sijoitettuna sellaiseen vankilaan, jossa on sekä miehiä että naisia. Tällä hetkellä on vain neljä vankilaa, joissa on sekä naisille että miehille tarkoitettuja paikkoja. Muut vankilat ovat ainoastaan joko naisille tai miehille tarkoitettuja. Vankilassa tehtävää osastolle sijoittamista koskevaa päätöstä edeltää aina ratkaisu siitä, mihin vankilaan vanki tai tutkintavanki sijoittuu. Myös tässä sijoittamispäätöksessä yksi määräävä tekijä on sukupuoli.

Esitysluonnoksessa tarkoitettu turvallisuusriski voi nähdäkseni joskus aiheuttaa myös tarpeen siirtää vanki tai tutkintavanki toiselle sukupuolelle tarkoitettuun vankilaan, pois siitä vankilasta, johon hänet on alun perin sijoitettu.

Vankilaan sijoittamista ja siirtämistä koskevat säännökset eivät tällä hetkellä pääosin ole muutoksenhakukelpoisia, joten näiltäkin osin lisäys tulisi tehdä myös muutoksenhakua koskeviin säännöksiin.

Pidän rikoslakiin ehdotettavia terminologisia muutoksia hyvinä ja perusteltuina.

Kiinnitän huomiota siihen, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) ei ehdoteta muutettavaksi. Käsitökseni mukaan tätä ratkaisua tulisi nimenomaisesti perustella esityksessä.